

opinie

Slachtoffer moet ruimte krijgen om voort te gaan

Peter van Loon
Crisis-, stress- en traumadeskundige

De afgelopen dagen is in de media bericht over de rechtszaak rondom de dood van grensrechter Richard Nieuwenhuizen op 3 december vorig jaar. Moeder en zoons hielden op 29 mei – begrijpelijk – voor de rechtbank in Lelystad een ‘emotioneel’ relaas over het effect van de dood voor ieder persoonlijk en het gezin. Invoelbaar triest; dat wil ik ook niet bagatelliseren.

Maar los van deze specifieke situatie: het wordt tijd voor een discussie over mogelijke schaduwkanten om als ‘slachtoffer’ je verhaal te mogen doen in een rechtszaak. Hiertoe een voorzichtige eerste aanzet. Worden ‘slachtoffers’ niet te veel – soms ongewild en soms zelfs gewild – in de rol van min of meer blijvende ‘emotionele wrakken’ geduwd? Het invoelbare en mee te identificeren persoonlijke leed bepaalt voor een belangrijk deel – zeker als het gaat om negatieve *life-events* zoals rampen, geweld et cetera – de maatschappelijk en politieke relevantie. Zolang er een maatschappelijke stemming is van ‘wat vreselijk, hè’ zorgt de politiek en in de slipstream daarvan de media-aandacht er wel voor dat ‘in de krant van vandaag morgen de vis (nog) niet wordt verpakt’. Het leed moet zichtbaar en (in)voelbaar blijven.

Maar hierin past bijna niet (meer) dat we nabestaanden een schaduw bieden om in ‘relatieve rust’ het verlies te kunnen en mogen accepteren en om een manier te zoeken om voort te gaan in het leven zonder partner of vader. Daarbij krijgt de stellingname van ‘slachtoffers’: “Het was een zware tijd en ik ben er nog steeds wel mee bezig, maar ik pak ook het ‘normale’ dagelijkse leven weer op” steeds minder applaus. Het lijkt er op dat in de samenleving voor een gevoel van (lots)verbondenheid steeds vaker en meer sprake moet zijn van ‘heftige en invoelbare emoties’; het liefst ten gevolge van tragische gebeurtenissen. Collectief meeleven als sociaal bindmiddel.

Voor ‘slachtoffers’ betekent dit evenwel dat ze gedurende lange tijd ‘rolvast’ in hun leed moeten blijven, een platform moeten krijgen om dit regelmatig en bij voorkeur publiekelijk te uiten. Misschien creëren we hiermee wel een onbedoelde belemmering voor het (rouw)proces van terug naar ‘normaal’. En is dat wat we zien het resultaat van onze collectieve emotieverslaving; we krijgen er niet genoeg van. Dat wordt een moeizame behandeling!

Worden slachtoffers niet te veel in rol van ‘emotionele wrakken’ geduwd?

De internationale gemeenschap heeft tal van kansen gemist om een einde te maken aan de burgeroorlog in Syrië, maar het is nooit definitief te laat, zegt Jan Pronk.

Conflict in Syrië verdient oplossing

Een jaar geleden bestond de vrees dat het conflict in Syrië zou uitmonden in een burgeroorlog. Dat stadium zijn we voorbij: het is een internationaal conflict geworden, waarin meerdere landen en partijen lijnrecht tegenover elkaar staan. Rusland, Iran en Irak steunen de regering. Saoedi-Arabië, Katar, Jordanië en Turkije helpen de opstandelingen. De rebellen zijn onderling sterk verdeeld, niet alleen omdat hun motieven verschillen, ook omdat zij vanuit het buitenland door partijen worden gesteund die zelf verschillende belangen hebben. Bovendien worden bestaande tegenstellingen binnen andere landen door het Syrische conflict verscherpt: vanuit Irak vechten soennieten aan de kant van de opstandelingen; vanuit Libanon steunt de sjiiitische Hezbollah het regime, terwijl Libanese soennieten en christenen zich uitspreken ten gunste van de tegenstanders.

Het Syrische leger en de rebellen bevechten elkaar ook op Libanees grondgebied. Binnen Turkije nemen de Koerden een positie in die niet spoort met die van de regering. Israël heeft zich tot nu terughoudend getoond, maar wel wapentransporten binnen Syrië gebombardeerd. Israël heeft bovendien gedreigd met verdere bombardementen, wanneer de door Rusland aan Syrië beloofde luchtdoelraketten arriveren.

De steun aan de strijdende partijen in Syrië is deels politiek, deels financieel en deels militair. Naarmate het conflict voortduurt, wordt de politieke steun extremer. Geld, wapens en buitenlandse strijders komen overvloedig beschikbaar. Syrië is een kruitvat, meer dan Libië twee jaar geleden, en ook meer dan Irak aan het begin van deze eeuw.

Wapenleveranties

Het is eigenlijk angstaanjagend. De burgeroorlog in Syrië kan uitlopen op een regionale oorlog tussen soennieten en sjiieten, over nationale grenzen heen. Het conflict kan ook resulteren in langdurige burgeroorlogen binnen de buurlanden van Syrië. Het kan uitmonden in oorlogen tussen landen, bijvoorbeeld tussen Israël en Libanon of tussen Israël en Iran. Vanuit Rusland wordt het conflict gevoed met wapenleveranties aan het regime.

Europa is verdeeld en wist niets beters te doen dan een eerder afgekondigd wapenembargo te laten aflopen, zodat gematigde groepen opstandelingen van wapens kunnen worden voorzien. Dat zal niet op korte termijn gebeuren, net zoals de nieuwe Russische raketten nog niet zijn geleverd, maar het politieke signaal is desastreus: vecht het maar uit, we zien geen politieke oplossing meer.

Vanuit Frankrijk en Engeland wordt wel gezegd dat het openen van de mogelijkheid van wapenleveranties aan de rebellen een politiek signaal is aan Assad, die daardoor meer bereid zal zijn te onderhandelen, maar dat gelooft niemand. De militaire positie van het regime Assad is sterker dan een jaar geleden.

Wie kan gematigde rebellen onderscheiden van extremisten? FOTO REUTERS

Bovendien, hoe kan er nu nog een onderscheid gemaakt worden tussen gematigde rebellen en extremisten? Naarmate het conflict langer duurde, werden de posities vasthoudender, extremer en gecompliceerder, en de mogelijkheden tot politieke de-escalatie dienovereenkomstig kleiner.

De internationale gemeenschap, voor zover daarvan nog gesproken kan worden, heeft tal van kansen gemist. Als de VS en Rusland in een vroeg stadium samen tot de conclusie waren gekomen dat hun beider belangen niet zouden zijn gediend bij een oorlog in het Midden Oosten, hadden zij voldoende druk kunnen uitoefenen om het conflict binnen bepaalde perken te houden. Die druk had vergezeld kunnen gaan van een volledig wapenembargo, een no fly zone, humanitaire corridors en heel veel gezamenlijke humanitaire hulp. Zelfs die kwam traag op gang en dan nog mondjesmaat. De mogelijkheden van de Verenigde Naties om mensen direct dan wel indirect te beschermen, uitgaande van het nieuwe beginsel R2P (Responsibility to protect), zijn niet gebruikt.

Dit is verwijtbaar, maar dat verwijt treft alle leden van de Veiligheidsraad. Elk had verschillende geopolitieke motieven. Daardoor voedden zij het wederzijds wantrouwen binnen de Veiligheidsraad (zoals Enge-

land en Frankrijk deden bij China en Rusland, toen zij het mandaat aangaande Libië oprekten), gaven zij elkaar de schuld (VS en Rusland), of kozen zij openlijk partij (Rusland). Het heeft weinig zin terug te kijken, probeer samen het geweld te beteugelen.

Vredesconferentie

Is het te laat? Dat is het inderdaad voor de talloze slachtoffers tot nu toe: de doden, gewonden, ontheemden en vluchtelingen. Maar het is nooit definitief te laat. Er kan altijd geprobeerd worden verdere escalatie tegen te gaan en nog meer slachtoffers te voorkomen. De Verenigde Staten en Rusland hebben eindelijk een initiatief genomen tot een vredesconferentie. De kans op mislukking is groot, omdat strijdende partijen voorwaarden stellen aan hun medewerking.

Maar wanneer vredesbesprekingen goed worden voorbereid, kunnen ze slagen, al was het slechts door een status quo af te spreken en handhaving te verzekeren. Dat is eerder gebeurd, bijvoorbeeld in voormalig Joegoslavië en in Soedan. Door niet aan de zijlijn te blijven staan, maar een brugfunctie te vervullen tussen alle betrokkenen, zou Europa kunnen helpen een doorbraak te bewerkstelligen. De urgentie is groter dan ooit.

Jan Pronk
voormalig VN-gezant Darfur